

ارائه الگوی چارچوب ساختار فضایی با تأکید بر ثبات و استقرار پایدار جمعیت (مطالعه موردی: استان هرمزگان)

احسان علیپوری^۱

دکتر عباس علیپور^۲

حسن محمدیان مصمم^۳

حسین یداله‌نیا^۴

چکیده

دستیابی به ساختار فضایی مطلوب، توجه به رویکرد آمایشی و راهبرد تثبیت پراکنده است؛ که این راهبرد به تقویت و توسعه مناطق سطح دوم و سطح سوم استان میپردازد.

کلیدواژگان

خلیج فارس؛ ساختار فضایی؛ رویکرد آمایشی؛ جمعیت؛ استان هرمزگان

ساختار فضایی هر منطقه، بازتاب برنامه‌ریزیها در طی دوره‌های مختلف مییابد که از ساختارهای اقتصادی، اجتماعی، طبیعی و نظام توزیع فعالیت متأثر است. عدم توجه به برقراری تعادل بین سه رکن جمعیت، فعالیت و محیط در سازمان فضایی موجب گسیختگی فضای زیست و فعالیت، اتلاف قابلیت‌های فضا و هدر رفتن استعدادها، حاشیه‌یی شدن مناطق و فشار به ظرفیتهای عرصه محدود، تشدید نابرابریهای فضایی، نارسایی و توزیع نامناسب خدمات، اختلال در توسعه متوازن و یکپارچه منطقه‌یی خواهد شد. هدف پژوهش حاضر، بررسی ساختار فضایی استان هرمزگان و ارائه رویکرد مناسب بمنظور آرایش منطقی فضا، ایجاد تعادل و هماهنگی در توزیع سه رکن فضا (جمعیت، فعالیت و محیط) است. روش پژوهش توصیفی-تحلیلی و با ابزار تجزیه و تحلیل اطلاعات در محیط Arc GIS انجام گرفته است. بمنظور شناخت راهبرد مناسب در جهت بهبود وضعیت ساختار فضایی از متخصصین و کارشناسان نظر خواهی شد و با استفاده از مدل SWOT مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج پژوهش نشان میدهد ساختار فضایی استان هرمزگان متمرکز و تک‌مرکزی بوده و سلسله‌مراتب نظام سکونتگاهی بر مبنای جمعیت و فعالیت در استان شکل نگرفته است. در همین راستا، راهبرد مناسب برای بهبود وضعیت و

مقدمه

از ابتدای قرن جاری، سیاستگذاریهای دولتی و راهبردهای اجرا شده در قالب برنامه‌ریزی توسعه کشور، در کنار گوناگونی ساختار فضایی (طبیعی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) سرزمین، منجر به سازمان‌یابی دوگانه‌یی از فضاها که عبارت از مراکز (قطبهای شهری بزرگ) و پیرامون (شهرهای میانی، کوچک و حوزه‌های روستایی) میباشد، گردیده است (عزیزپور و شمسی، ۱۳۹۳: ۱۰۶). تمرکز زیرساختهای اقتصادی و سرمایه‌گذاری در مکانهای خاص موجب میشود تا در بلند مدت نابرابری فضایی شدیدی میان مناطق کشور پدید آید. این موضوع در جریان مناطق تولید پیشرفته و عقب‌مانده تأثیرات قاطعی گذاشته و موجب رقابتهای شدید ناحیه‌یی، تشدید مهاجرت‌های ناحیه‌یی و جابجایی سرمایه و نیروی کار شده، در نتیجه، منطقه‌یی توسعه‌یافته و منطقه‌یی دیگر از توسعه باز مانده است؛ چرا که خروج عواملی نظیر سرمایه و نیروی انسانی متخصص از مناطق فقیر، ممکن است منجر به کاهش توان منطقه‌یی فقیر شود (حسینی کهنوج و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۶۶). جمعیت یکی از عناصر بنیادی در

۱. پژوهشگر راهبردی پژوهشکده آما، فناوری دفاعی و پدافند غیرعامل دانشگاه عالی دفاع ملی

۲. استادیار دانشگاه جامع امام حسین (ع)

۳. دانشجوی دکتری دانشگاه شهید بهشتی تهران

۴. کارشناس ارشد دانشگاه شهید بهشتی تهران (نویسنده مسئول)؛

h.yadollahnia@gmail.com

موضوع به آن دلیل است که آینده یک منطقه تا حدود زیادی به ساختار فضایی آن بستگی دارد. در نتیجه میتوان گفت هرچه ساختار فضایی منطقه انسجام بیشتری داشته باشد، توزیع فعالیتها بصورت متعادلتری صورت میگیرد که در نتیجه آن، آسیبپذیری اقتصادی کم و توزیع جمعیت در سطح منطقه متوازنتر میشود. استان هرمزگان با وجود ظرفیتهای فراوان بنظر میرسد، به علت فقدان ساختار فضایی نظامند و متعادل با نابسامانیهای بسیاری روبرو است، در حالی که بسیاری از مشکلات مزبور میتواند با استفاده از استقرار خردهمندان و آگاهانه سکونتگاههای شهری و روستایی بصورت سلسله مراتب و همگن قابل حل باشد. با توجه به اینکه استقرار و تجمع جمعیت در محدودههای مختلف بخاطر وجود فعالیت است و عبارتی فعالیتها نقش جاذب جمعیت را دارند، این پژوهش با رویکرد فضایی به قابلیتسنجی استان هرمزگان و شناخت امکانات و تنگنایهای سرزمین، بدنبال ارائه چگونگی توزیع بهینه فعالیتها و استقرار جمعیت با توجه به توان سرزمین است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

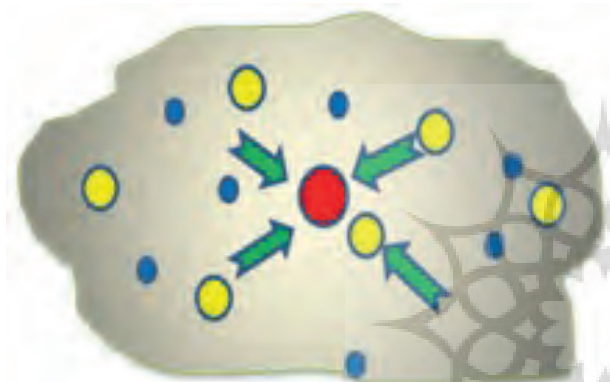
در نظریه لوفور «فضا» بعنوان یک محصول اجتماعی ارائه شده، امری ثابت نیست، بلکه بصورت سیال است (Natarajan, 2017: 2). برنامه ریزی آمایش سرزمین بمثابة ابزاری برای اصلاح و آرایش فضای توسعه اقتصادی بکار بسته میشود تا با بررسی و مطالعه خصوصیات و ویژگیهای کلی فضای توسعه و بازیافت استعدادها و قابلیتها در گوشههای مختلف آن، راهحلی برای ایجاد پراکندگی و عدم تمرکز در قالب الگوهای توسعه در جوامع بشری ارائه نماید. در طول دهههای اخیر، فرضیات مبنی بر ارتباط میان ساختار فضایی و کاهش نابرابریهای منطقه‌یی، بار دیگر مورد توجه قرار گرفت (Hedegaard, 2007: 4). با شناخت سازمان فضایی یک منطقه و عوامل مؤثر در بروز نابرابری ناحیه‌یی، میتوان قانونمندیهای سازمان دادن فضا را دریافت. همچنین میتوان نتیجه گرفت در برنامه ریزی فضایی، کدام روندها را باید تقویت یا تضعیف کرد، یا پدید آورد (تقوایی و همکاران، ۱۳۹۵: ۸۵). برنامه ریزی فضایی یک ابزار کلیدی برای تنظیم تقاضا در جهت استفاده از منابع کمیاب در یک منطقه شناخته میشود (Goncalves & Antunes Ferreira, 2015: 86).

برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی محسوب میشود. بر این اساس آگاهی از چند و چون جمعیت و شناخت ساختار، ابعاد و گستردگی فضایی آن از ابزارهای مهم تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی بشمار میرود. جمعیت، یکی از اجزای سازمان فضایی است که ساختار فضایی مشخصی برای خود دارد (کلانتری و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۶۶). کم‌توجهی به نگرش فضایی ملی و منطقه‌یی با توجه به شرایط و منابع و نادیده گرفتن نظامهای شهری و روستایی در یک کلیت یکپارچه، سبب نابسامانی در عرصه فضایی گردیده است. این نابسامانی را در توزیع جمعیت، فعالیتها، خدمات و کارکردها در سطوح مختلف نظام سکونتگاهی بشکل عام و بهره‌مندی نامناسب مراکز جمعیتی و سکونتگاههای مختلف دیده میشود. بدیهی است که چنین روندی پیامدهایی نظیر تخلیه رو به تزاید و بی‌رویه سکونتگاههای کم‌جمعیت، افزایش شتابان جمعیت سکونتگاهی روستاهای بزرگ و همینطور نقاط شهری، مهاجرت گسترده و بی‌رویه از نقاط روستایی به مراکز شهری بزرگ و... را در پی داشته است (مرصوصی و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۳).

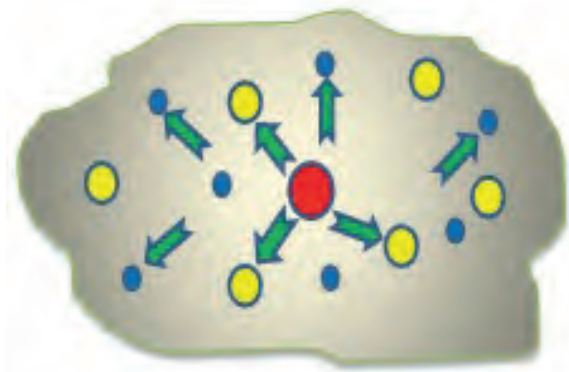
بیان مسئله

از مباحث توسعه پایدار، بحث پیش‌نیاز بودن توسعه محلی بر توسعه ملی است. یکی از مشکلات اساسی موجود بر سر راه توسعه، گسیختگی سازمان فضایی و فقدان سلسله مراتبی مبتنی بر رابطه تعاملی میان سکونتگاهها میباشد. این ویژگی منبعت از سیاستهای توسعه‌یی اجرا شده در طی دهه‌های گذشته و عدم شکل‌گیری رابطه منظم و منطقی میان سطوح مختلف سکونتگاههای کشور چه در سطح کلان و چه در سطح منطقه‌یی و محلی است که منجر به نابسامانی توزیع جمعیت، فعالیتها، خدمات و کارکردها در سطوح مختلف گردیده است. ایران بعنوان کشوری در حال توسعه با وجود تنوع و دارا بودن استعدادها و ظرفیتهای طبیعی و محیطی در پهنه کشور، تفاوت‌های قابل‌ملاحظه‌یی میان مناطق آن وجود دارد. وجود اختلافات و تفاوت‌های منطقه‌یی در درازمدت میتواند پیامدهایی از قبیل واگرایی در پیرامون، تمرکزگرایی شدید در مرکز، تخلیه جمعیت از مناطق محروم و به خطر انداختن امنیت ملی به همراه داشته باشد. ساختار فضایی را بعنوان توزیع فضایی جمعیت و فعالیت میتوان تعریف کرد. اهمیت بررسی این

استراتژی دوم، به انسجام (تثبیت) پراکنده اشاره دارد. برخلاف استراتژی پیشین که بر تقویت مرکز تأکید می‌ورزید، این استراتژی بر تقویت پیرامون مرکز منطقه پافشاری دارد. این استراتژی برای مناطقی مناسب است که از رشد لجام‌گسیخته مرکز منطقه رنج برده و با تمرکز شدید جمعیت و فعالیت در مرکز منطقه روبرو هستند. بر مبنای این استراتژی، تقویت مراکز درجه سه در اطراف مرکز منطقه، توسعه مراکز واقع در مسیر خطوط ارتباطی اصلی و توسعه مراکز درجه دو در اطراف مرکز منطقه می‌تواند راهگشای مسائل باشد (مرصوصی و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۶).

استراتژی سوم، گسترش متمرکز است. این استراتژی برای استانهایی که از پخشایش مناسب فعالیت و جمعیت برخوردارند و از نظر توسعه جزء استانهای توسعه یافته بشمار می‌روند، استراتژی گسترش متمرکز پیشنهاد می‌گردد. بر مبنای این استراتژی، ایجاد محورهای توسعه و تقویت مراکز درجه سه اطراف مرکز منطقه و یا مراکز درجه دو واقع در منطقه راهکار مناسبی بنظر می‌آید (زالی و احمدی، ۱۳۹۳: ۶۳).

هدف از برنامه‌ریزی فضایی ایجاد و حمایت از کیفیت در مناطق شهری و روستایی است. این نوع برنامه‌ریزی شامل تصمیم‌گیریهایی سیاسی محلی و بهترین راه برای بهبود کیفیت شهرهای موجود و ترویج حفاظت از مناظر و طبیعت است (4: spatial planning in Denmark, 2007). از اینرو برنامه‌ریزی فضایی به بیان منسجم‌تر و هماهنگ و بلندمدت برای چگونگی استفاده از زمین، حفاظت از منابع، مدیریت چند سطحی، یکپارچگی پایداری برای اطمینان از سرمایه‌گذاری در زیرساختها و بازسازی شهری است (88: Goncalves & Antunes Ferreira, 2015). برنامه‌ریزی فضایی به روشهای مورد استفاده در بخش عمومی توزیع فعالیتها و جمعیت در میزان دگرگونی فضا اشاره دارد. مهمترین هدف استراتژی برنامه‌ریزی فضایی، پیوند یکپارچه جنبه‌های اصلی توسعه ارضی با سیاستهای اقتصادی، محیط‌زیستی، فرهنگی و اجتماعی است (852: Peckiene Ustinovicus, 2017). برنامه‌ریزی فضایی به پیش‌بینی و آماده‌سازی تجهیزات برای آینده می‌پردازد. هدف آماده‌سازی سرزمین برای کسب مزایای بهتر است (67: Nichersu & Iacoboa, 2011). عدم موفقیت استراتژیهای مطرح شده در ایجاد تعادل منطقه‌یی موجب شد این دیدگاه‌ها و نگرشها دستخوش دگرگونی گردند؛ بطوری که نگرش سیستمی و یکپارچه به توسعه منطقه‌یی مورد توجه قرار گرفت (فنی، ۱۳۸۲: ۱۶). هیلهورست باتوجه به اهمیت راهبردهای توسعه فضایی در از بین بردن دوگانگیهای درون منطقه‌یی، میان منطقه‌یی و بخشی، چهار استراتژی متفاوت را مطرح مینماید: ۱) تثبیت متمرکز، ۲) تثبیت پراکنده، ۳) بسط متمرکز، ۴) بسط پراکنده (سرگزی و همکاران، ۱۳۹۲: ۷۴). استراتژی تثبیت برای استانهایی که از مرکز منطقه‌یی ضعیف برخوردارند و برای ایفای نقش منطقه‌یی لازم است مرکز منطقه تقویت شود، ولی استراتژی بسط برای استانهایی که مرکز منطقه‌یی نیرومندی دارند، مناسب است (سیدفاطمی و حسین‌زاده دلیر، ۱۳۸۹: ۵).

استراتژی اول، انسجام (تثبیت) متمرکز برای استانهایی مناسب است که از یک مرکز منطقه‌یی ضعیف برخوردارند و برای ایفای نقش مدیریت منطقه‌یی لازم است مرکز منطقه را تقویت کنند (حسینی کهنوج و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۷۰).

عمومی بسمت آینده جمعی مطلوب و دلخواه شکل بگیرد (alves & Ferreira, 2015: 87). جورجیوس و نیکولوس در مقاله‌یی با عنوان برنامه‌ریزی فضایی و برنامه‌ریزی فضایی دریایی نشان دادند که برنامه‌ریزی راهکاری برای ترویج توسعه پایدار مناطق دریایی و استفاده عادلانه از منابع دریایی است که برنامه‌ریزی فضایی بعنوان یک چارچوب یکپارچه در راستای هماهنگی و ساماندهی برنامه‌ریزی دریایی با برنامه‌ریزی ملی شناخته میشود (Georgios & Nikolaos, 2017: 33).

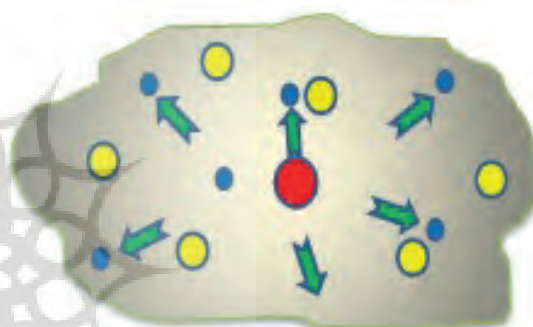
روش تحقیق

رویکرد حاکم بر پژوهش حاضر، توسعه‌ی- کاربردی و روش انجام آن توصیفی- تحلیلی است. روش تحقیق پیش‌رو چنین است که با بررسی ظرفیتهای موجود استان هرمزگان، به ترسیم ساختار فضایی این پهنه جغرافیایی بپردازد و از اینرو به بررسی و شناخت ساختار فضایی موجود استان شامل توزیع جمعیت استان، محوره‌یی تجهیز شده آن، عوامل درونی و بیرونی مؤثر بر سازمان فضایی پرداخته است. پس از تجزیه و تحلیل، برای استنتاج الگوی محتوایی سازمان فضایی استان هرمزگان از روش سیستمی هیلهورست استفاده شده است. تحلیل نقشه‌ها با نرم‌افزار GIS انجام گرفته است، برای شناخت نقاط قوت و ضعف، فرصتها و تهدیدهای محدوده مورد مطالعه به طراحی پرسشنامه و جمع‌آوری اطلاعات از ۳۵ نفر متخصص پرداخته شده و با مدل SWOT مورد تحلیل قرار گرفته است.

یافته‌های تحقیق

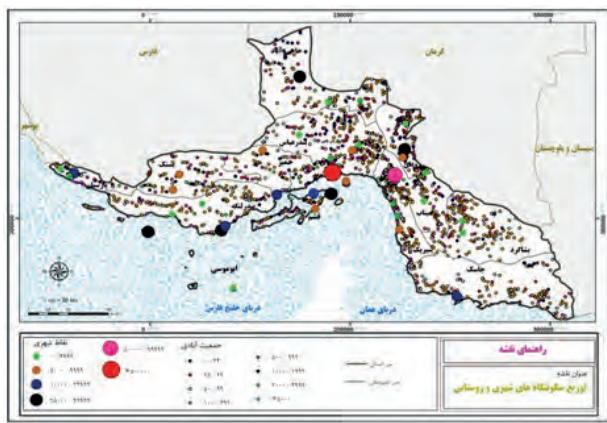
در بسیاری از برنامه‌ریزیها، بویژه در برنامه‌ریزی منطقه‌یی، تعداد جمعیت و تعداد شهرها و توزیع و پراکندگی مکانی و فضایی آنها، از اهمیت ویژه‌یی برخوردار است. ارزیابی توزیع فضایی مراکز سکونتگاه‌های شهری و روستایی استان، تمرکز بخش عمده‌یی از جمعیت در قسمت جنوبی و نیمه‌غربی استان را نشان میدهد. در مجموع، میتوان استقرار جمعیت در فضای جغرافیایی استان را متأثر از شرایط طبیعی، منابع آب و اراضی حاصلخیز، نزدیکی به پهنه ساحل دانست. براساس تقسیمات سیاسی استان هرمزگان از ۱۳ شهرستان، ۳۷ شهر، ۳۸ بخش و ۸۵ دهستان تشکیل شده است. در

آخرین مرحله فرآیند توسعه متعادل، بکارگیری راهبرد گسترش پراکنده است. این استراتژی، برای استانهایی مناسب خواهد بود که از ساختار نسبتاً متعادل فضایی برخوردار هستند و هدف، انتقال فضای توسعه به تمام سطح منطقه و اطراف مرز منطقه است، تا از این طریق وزنه‌هایی در اطراف مرز منطقه برای ایجاد تعادل در کل ساختار فضایی ایجاد گردد. بر طبق این استراتژی، مراکز درجه سه که از دو ویژگی زیر برخوردار باشند، برای توسعه و سرمایه‌گذاری مناسب خواهند بود (هیلهورست، ۱۳۷۰: ۱۳۶ - ۱۳۶) (۱) نزدیک به مرز منطقه باشند. (۲) نزدیک به مراکز درجه دو واقع در مرز منطقه باشند.

از جمله پژوهشهای انجام شده در این خصوص میتوان به چند مورد اشاره نمود: فرهودی و همکاران در مقاله‌یی با بررسی چگونگی توزیع فضایی جمعیت در نظام شهری ایران به این نتیجه دست یافته‌اند که عدم تعادل در توزیع فضایی نظام فعالیت و جمعیت در نظام شهری کشور وجود دارد (فرهودی و همکاران، ۱۳۸۸: ۵۵). فاضل و بیک‌محمدی، در مقاله‌یی به بررسی ساختار فضایی جمعیت در نظام شهری استان اصفهان پرداخته‌اند و نتایج حاکی از آن است در مجموع عدم تعادل به دلیل نخست شهر اصفهان و اختلاف فاحش و عدم تعادل در سلسله مراتب شهری و توزیع جمعیت استان کاملاً مشهود است (فاضل و بیک محمدی، ۱۳۹۱: ۱۴۳). آلووس و فریرا در مقاله‌یی با عنوان برنامه‌ریزی استراتژی، راه‌حلی برای بهبود برنامه‌ریزی فضایی ارائه دادند. در این تحقیق، برنامه‌ریزی فضایی بعنوان ابزاری برای نظارت بر زمین و اراضی و منابع کمیاب است. همچنین این رویکرد اجازه میدهد تا همگرایی بین بازیگران خصوصی و

است. راهکار مناسب در جهت بهبود این ساختار، با مدیریت صحیح فضای منطقه‌ی و طراحی شبکه شهری مناسب میتوان الگوی تعدیل فضایی را در استان هرمزگان ایجاد کرد.

نقشه شماره ۱: توزیع سکونتگاه‌های شهری و روستایی استان هرمزگان بر اساس جمعیت (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۶)

نقشه فوق نشان میدهد که آبادیها در سراسر استان پراکنده‌اند و تمرکز آبادیها پیرامون مراکز استانها بیشتر است. از نظر اندازه جمعیتی، پراکندگی آبادیهای بیشتر از ۵ هزار نفر در قسمت محور ساحلی استان مشاهده میشود و در رده بعدی یعنی آبادیهای ۲ تا ۵ هزار نفر بیشترین تعداد در نیمه جنوبی و غرب استان مشاهده میگردد. بر همین اساس، نیمه شرقی استان هرمزگان از نظر رده‌بندی آبادیها بیشتر در رده‌های کمتر از ۱۰۰۰ نفر قرار گرفته است. ترکیب نقشه سکونتگاه‌های شهری روستایی هرمزگان بیان‌کننده آن است که اکثریت نقاط پرجمعیت در محدوده ساحلی قرار گرفته‌اند، قسمت شرقی استان سکونتگاه‌ها (شهری و روستایی) کم‌جمعیت و تمرکز نقاط روستایی در اطراف نقاط شهری بدلیل دسترسی به خدمات مناسبتر بیشتر است.

ساختار فضایی استان هرمزگان همچون یک سیستم، محصول فرآیند سازمان‌یابی فضا است. این فرآیند را میتوان حاصل کنش متقابل دو زیر سیستم فعالیت و کالبدی در درون این سیستم و متأثر از محیط بیرونی آن در طول زمان دانست. از یکسو هر عناصر فعالیت، فضای کالبدی ویژه خود را طلب میکند و در طول زمان شکل میگیرد و از سوی دیگر، عناصر کالبدی، بر روی عناصر کارکردی- فعالیت تاثیرگذار

بین سکونتگاه‌های استان هرمزگان، حدود ۴۶٪ از جمعیت ساکن در روستاها هستند که بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ جمعیتی بالغ بر ۸۰۲۵۱۲ نفر ساکن در آبادیهای روستایی و ۹۳۱۹۶۹ نفر (۵۴٪) ساکن نقاط شهری استان هستند (سالنامه آماری استان هرمزگان، ۱۳۹۵).

جدول شماره ۱: توزیع فراوانی شهرها و جمعیت آنها در استان هرمزگان دوره سرشماری ۱۳۹۵ (منبع: نگارندگان)

جمعیت شهرها		شهرها		طبقه‌بندی شهرها از لحاظ جمعیتی
درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۶,۳۷	۵۹۳۶۵	۴۵,۹	۱۷	کمتر از ۴۹۹۹
۶,۳۶	۵۹۳۵۶	۲۴,۳۲	۹	۵۰۰۰ تا ۹۹۹۹
۹	۸۳۹۶۳	۱۳,۵۱	۵	۱۰۰۰۰ تا ۲۴۹۹۹
۱۴,۶۲	۱۳۶۲۳۱	۱۰,۸۱	۴	۲۵۰۰۰ تا ۴۹۹۹۹
۷,۸۵	۷۳۱۷۰	۲,۷	۱	۵۰۰۰۰ تا ۹۹۹۹۹
۰	۰	۰	۰	۱۰۰۰۰۰ تا ۲۴۹۹۹۹
۰	۰	۰	۰	۲۵۰۰۰۰ تا ۴۹۹۹۹۹
۵۶,۵۱	۵۲۶۶۴۷	۲,۷	۱	بیشتر از ۵۰۰۰۰۰
٪۱۰۰	۹۳۱۹۶۹	٪۱۰۰	۳۷	مجموع

در جدول فوق به طبقه‌بندی شهرهای استان هرمزگان پرداخته شده که از تعداد ۳۷ شهر استان بیشترین فراوانی مربوط به شهرهای کمتر از ۵۰۰۰ نفر است. در رده جمعیتی ۱۰۰ تا ۲۵۰ هزار و ۲۵۰ تا ۵۰۰ هزار نفر هیچ شهری قرار نگرفته است. شهر بندرعباس بعنوان مرکز استان هرمزگان در رده شهرهای بیشتر از ۵۰۰ هزار نفر قرار گرفته و بیشترین جمعیت شهری استان را داراست. نظام شهری استان هرمزگان نامتعادل بوده و در دو طبقه جمعیتی هیچ شهری قرار ندارد و روند جمعیت‌پذیری شهرها بسمت عدم تعادل پیش میرود و شکاف بین شهر اول استان با شهرهای دیگر در حال افزایش است، بنحوی که فاصله شهر اول با شهر دوم ۷,۲ برابر شده

رودان، بندرعباس- خمیر بصورت راه ارتباطی مناسب و در محور ساحلی، توزیع مناسبی دارند و شهرها سطح سوم و بخصوص سطح چهارم در استان از نظر خدمات زیربنایی بخوبی تجهیز نشده‌اند. نکته سوم، ساختار فضایی استان از انسجام برخوردار نبوده و ساختار سلسله‌مراتب جمعیتی به تبعیت از راه ارتباطی بصورت خطی شکل گرفته و همچنین توزیع فعالیت و خدمات دارای تمرکز بوده که این عامل موجب ساختار قطبی و تک‌مرکزی به مرکزیت شهر بندرعباس شده و حوزه نفوذ آن بر دیگر مناطق برتری یافته است. این عامل یعنی ساختار تک‌مرکزی مانع از شکل‌گیری ساختار فضایی منسجم شده که در صورت شکل‌گیری چنین ساختاری، ساختار منسجم، موجب وجود آمدن نقشهای منطقه‌یی و بین منطقه‌یی در سطح استان و منطقه خواهد شد. نکته چهارم، باتوجه به نقشه ساختار فضایی، ترکیب الگوهای فضایی سکونت، فعالیت و تعامل- ارتباطات با همدیگر الگویی خطی در محور ساحلی و غربی استان و همچنین الگوی خوشه‌یی در قسمت شمال شرق و شرق استان را نشان میدهد.

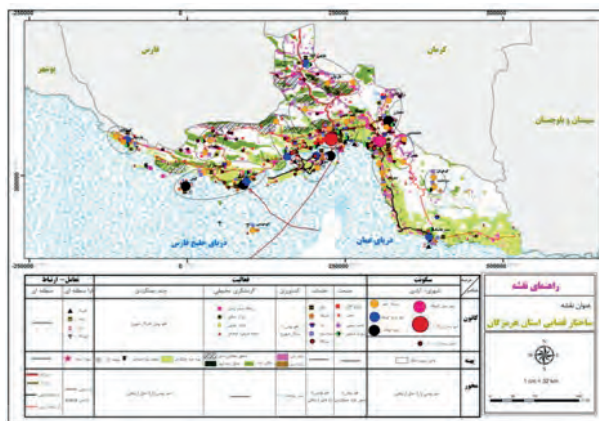
پس از بررسی وضع موجود ساختار فضایی استان، برای بهبود وضعیت از روش تجزیه و تحلیل سوات استفاده میگردد که مدل تحلیلی مختصر و مفیدی است که به شکل نظام‌یافته هریک از عوامل قوت و ضعف و فرصتها و تهدیدها را شناسایی کرده و استراتژیهای متناسب با موقعیت کنونی را مشخص مینماید.

ماتریس ارزشیابی عوامل داخلی (IFE)

جدول شماره ۲: ماتریس ارزیابی عوامل داخلی بررسی نقاط قوت و نقاط ضعف (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶)

ردیف	عوامل اصلی داخلی	نقطه قوت	نقطه ضعف	وزن	وزن
S1	نرخ بالای جمعیت در حال تحصیل در بین جمعیت غیرفعال اقتصادی که ۲۱،۱٪ را شامل میشود.	۰،۰۱۷	۲	۰،۰۳۴	
S2	نرخ بالای متقاضیان درخواست کار به تعداد ۷۸۲۲ نفر که حدوداً ۳٪ جمعیت فعال و ۱۰،۸٪ جمعیت بیکار را شامل میشود.	۰،۰۲۱	۲	۰،۰۴۲	
S3	نرخ بالای جمعیت در سن فعالیت (۱۵ تا ۶۴ سال) حدود ۲۹٪ از جمعیت کل را شامل میشود.	۰،۰۲۴	۳	۰،۰۷۲	
S4	تراکم پایین جمعیت در استان ۴،۰۰۹ نفر در هر کیلومتر مربع	۰،۰۲۱	۳	۰،۰۶۳	

بوده و آنها را طی دوره زمانی جهت میبخشند. قابل ذکر است که این الگوسازی بر اساس نظریه رویکرد سیستمی هیلهورست انجام گردیده است.

نقشه شماره ۲: ساختار فضایی استان هرمزگان (منبع: نگارندگان، ۱۳۹۶)

از نقشه فوق ساختار فضایی نکات زیر استنباط میگردد: نکته اول، توسعه فضایی در هرمزگان بصورت مطلوب و متوازن شکل نگرفته و علاوه بر این، قابلیت‌های منطقه از لحاظ شرایط بوم‌شناختی دارای وسعت کم، نقشهای بین منطقه‌یی ضعیف، نقاط منابع دارای تمرکز با وسعت کم شکل گرفته است. نکته دوم، با توجه به نقشه ساختار فضایی هرمزگان، خدمات زیربنایی میباشد که در سطح استان بصورت یکپارچه توزیع نشده است. تجهیزات زیربنایی مانند راه ارتباطی در استان فقط در محور بین بندرعباس- حاجی‌آباد، بندرعباس-

۰،،۰۹۲	۴	۰،،۰۲۳	بهره‌مند از جاذبه‌های طبیعی، تاریخی و فرهنگی بعنوان قابلیت توسعه فعالیت‌های گردشگری	S5
۰،،۱۰۸	۴	۰،،۰۲۷	وجود منابع غنی معدنی در استان که ۳۴ نوع ماده معدنی در استان شناسایی شده (تنوع سنگهای تزئینی مرمریت و چینی و آهن، منگنز و مس، فلزات پایه و گاهی طلا دار، خاک سرخ و زرد)	S6
۰،،۰۷۲	۳	۰،،۰۲۴	منابع مواد اولیه سیمان، آجر و سفال و گچ در رخساره‌های آهکی و مارنی تبخیری زاگرس	S7
۰،،۱۰۴	۴	۰،،۰۲۶	وجود منابع غنی نفت و گاز در استان جهت اشتغال‌زایی (میدان نفتی رسالت، رشادت، میدان گازی سرخون)	S8
۰،،۰۹۶	۴	۰،،۰۲۴	قرارگیری در موقعیت ساحلی و برقراری ارتباط با دیگر کشورها	S9
۰،،۰۹۲	۴	۰،،۰۲۳	وجود مناطق آزاد و ویژه سرمایه‌گذاری کیش و قشم	S10
۰،،۰۸۱	۳	۰،،۰۲۷	وجود معادن مختلف جهت جذب نیروی کار فعال استان (۳۱۵ معدن)	S11
۰،،۰۷۸	۳	۰،،۰۲۶	موقعیت مناسب جغرافیایی در جنوب کشور و استقرار در محور حمل و نقل ریلی کشور	S12
۰،،۰۴۶	۲	۰،،۰۲۳	اشتغال در بخش صید و صیادی در استان (حدوداً ۲۸ هزار نفر در این بخش اشتغال دارند)	S13
۰،،۰۷۲	۳	۰،،۰۲۴	قطب تولید آلومینیم کشور و رتبه اول در کشور	S14
۰،،۰۷۲	۳	۰،،۰۲۴	قطب تولید فولاد و یکی از سه قطب در کشور	S15
۰،،۰۷۵	۳	۰،،۰۲۵	قرارگیری در کنار نوار ساحلی عمان و خلیج فارس به طول تقریبی ۹۰۰ کیلومتر	S16
۰،،۰۷۸	۳	۰،،۰۲۶	وجود ارتفاعات کوه گنو که در فاصله بیست کیلومتری شمال شهر بندرعباس قرار گرفته که از ارتفاع کوه سطح شهر، دریا، جزیره قشم، لارک و هرمز جلوه ویژه‌یی دارد.	S17
۰،،۰۵۴	۲	۰،،۰۲۷	رودخانه میناب که مهمترین و بزرگترین منبع سطحی استان محسوب میگردد که سد استقلال بر روی آن احداث شده علاوه بر آبیاری حدود ده هزار هکتار باغات و مزارع، آب شرب بندرعباس را تأمین میکند.	S18
۰،،۰۷۵	۳	۰،،۰۲۵	وجود ۳۷ دشت اصلی با مساحت ۹۶۸۷ کیلومتر مربع و تعداد بیشتری از دشتهای کوچک و پراکنده که مراکز اصلی کشاورزی در آنها واقع شده است.	S19
۰،،۰۷۵	۳	۰،،۰۲۵	مناطق تحت حفاظت محیط‌زیست استان که قابلیت جذب گردشگر را دارد (۲۶ منطقه) شامل پارکهای جنگلی، پناهگاه حیات وحش و منطقه شکار ممنوع است.	S20
۰،،۰۷۲	۳	۰،،۰۲۴	وجود فرودگاه مختلف در سطح استان و شهرستانها (۱۳ فرودگاه) که بیشترین فرودگاه را در بین استانهای کشور دارد.	S21
۰،،۰۸۱	۳	۰،،۰۲۷	بنادر مختلف که در صادرات و واردات کشور نقش مهمی دارند (بندر شهید رجایی و بندر شهید باهنر)	S22
۰،،۰۷۸	۳	۰،،۰۲۶	وجود جزایر مختلف	S23
ضعف				
۰،،۰۳۶	۲	۰،،۰۱۸	نرخ بالای جمعیت غیرفعال در استان که حدود ۶۲،۴٪ جمعیت بالای ده سال غیرفعال اقتصادی هستند	W1
۰،،۰۷۸	۳	۰،،۰۲۶	بیکاری ۱۵،۳٪ جمعیت فعال	W2
۰،،۰۷۸	۳	۰،،۰۲۶	بیکاری ۱۶،۹٪ در بین جمعیت فعال روستایی در صورتی که نرخ بیکاری در بین جمعیت شهر ۱۳،۸٪ است	W3
۰،،۰۱۷	۱	۰،،۰۱۷	نرخ بالای بعد خانوار در استان که برابر با ۴ نفر نسبت به بعد خانوار ۳،۵ نفر کشور	W4

۰۰۰۸۱	۳	۰۰۰۲۷	نسبت بالای آبادیهای خالی از سکنه که ۲۳٫۳٪ از روستاها خالی از سکنه بوده (تعداد آبادی ۲۲۵۷ و آبادی خالی از سکنه ۵۲۵ روستا میباشد)	W5
۰۰۰۷۸	۳	۰۰۰۲۶	عدم تعادل فضایی توسعه اقتصادی- اجتماعی در نیمه شرقی استان	W6
۰۰۰۴۸	۲	۰۰۰۲۴	تمایل بالای شهروندان به مهاجرت به سایر نقاط استان به ویژه در بین جوانان و تشدید روند مهاجرت به شهر	W7
۰۰۰۴۲	۲	۰۰۰۲۱	عدم وجود بانک اطلاعاتی معدن	W8
۰۰۰۶۶	۳	۰۰۰۲۲	غیرفعال بودن تعداد زیادی از مدن در استان (۲۸ معدن)	W9
۰۰۰۴۶	۲	۰۰۰۲۳	توزیع ناهماهنگ فعالیتهای صنعتی در مناطق مختلف استان و عدم پیوند میان فعالیتهای صنعتی با دیگر بخشهای اقتصادی	W10
۰۰۰۶۳	۳	۰۰۰۲۱	تمرکز صنایع مرتبط با نفت و گاز و کشتیرانی در شهر بندرعباس	W11
۰۰۰۶۹	۳	۰۰۰۲۳	فقدان ارتباط بین قطبهای اصلی توسعه و مناطق کمتر توسعه یافته	W12
۰۰۰۴۲	۲	۰۰۰۲۱	رودخانهها اغلب فصلی یا آب آنها شور بوده در نتیجه فاقد ارزش کاربردی در کشاورزی، شرب و صنعت میباشد	W13
۰۰۰۴۴	۲	۰۰۰۲۲	وجود ۷۰ گنبد نمکی بزرگ و کوچک در سراسر استان و با تراکم بیشتر در غرب استان	W14
۰۰۰۷۵	۳	۰۰۰۲۵	از پهنه یک میلیون هکتاری دشتها (حدود ۱۵٪ وسعت استان) فقط ۱۳٪ تا ۱۵٪ آن زیر کشت محصولات قرار دارد.	W15
۰۰۰۲۲	۱	۰۰۰۲۲	درجه بالای فرسایش در خاک استان	W16
۰۰۰۷۸	۳	۰۰۰۲۶	ضعف در راههای ارتباطی بخصوص آزادراه و راههای روستایی	W17
۰۰۰۵۲	۲	۰۰۰۲۶	کمبود امکانات و خدمات در زمینه توسعه گردشگری مانند هتلها و اقامتگاهها	W18
۰۰۰۷۵	۳	۰۰۰۲۵	عدم وجود مدیریت یکپارچه جهت توسعه متوازن و متعادل در سطح استان در بین شهرهای مختلف	W19
۲۰۸۰		۱	جمع	

ماتریس ارزشیابی عوامل خارجی (EFE)

جدول شماره ۳: ماتریس ارزیابی عوامل بیرونی بررسی نقاط فرصت و تهدید (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶)

ردیف	تعداد	وزن	عوامل اصلی بیرونی		ردیف
			فرصت	تهدید	
۰۰۱۴۴	۴	۰۰۰۳۶	امکان سرمایه‌گذاری در توسعه شبکه حمل و نقل استان بواسطه قرارگیری استان در مسیر شبکه راه ارتباطی دریایی		O1
۰۰۱۱۱	۳	۰۰۰۳۷	وجود مرز مشترک با کشورهای ساحلی عرب و فرصتهای سرمایه‌گذاری برای استان را فراهم میکند		O2
۰۰۱۴۸	۴	۰۰۰۳۷	ظرفیت سواحل و جزایر استان و امکان سرمایه‌گذاری برای جذب گردشگران		O3
۰۰۱۰۸	۳	۰۰۰۳۶	ظرفیت بالای استان در سرمایه‌گذاری در حوزه‌های صنایع مرتبط با کشتیرانی، نفت و گاز		O4
۰۰۱۰۵	۳	۰۰۰۳۵	امکان صادرات محصولات کشاورزی و معدنی به کشورهای حوزه خلیج فارس		O5

۰۰۱۰۵	۳	۰۰۰۳۵	امکان استفاد از منابع آبی برای توسعه کشاورزی، صنایع و آشامیدنی (مجاورت با دریا)	O6
۰۰۱۰۵	۳	۰۰۰۳۵	امکان توسعه صنایع مرتبط با منابع معدنی استان به منظور فرآوری آن	O7
۰۰۱۱۱	۳	۰۰۰۳۷	امکان توسعه صنعت گردشگری یکپارچه طبیعی، تاریخی، ورزشی، فرهنگی و ساحلی در استان	O8
۰۰۱۰۸	۳	۰۰۰۳۶	امکان توسعه و گسترش فعالیتهای مربوط به پرورش آبزیان	O9
۰۰۰۶۸	۲	۰۰۰۳۴	ایجاد و تقویت مناطق ویژه اقتصادی متناسب با استراتژی سازماندهی فضا	O10
۰۰۰۷۲	۲	۰۰۰۳۶	پایگاه صنعتی کشور (بدلیل موقعیت در زمینه حمل و نقل، مقررات صادرات و واردات و همچنین مناطق ویژه اقتصادی و آزاد تجاری)	O11
۰۰۱۵۲	۴	۰۰۰۳۸	امکان بهره‌برداری از انرژی پاک و ارزان مانند باد، امواج و خورشید	O12
۰۰۰۹۶	۳	۰۰۰۳۲	تقویت امکانات بهداشتی درمانی جهت جذب گردشگر درمانی از کشورهای حوزه اطراف خلیج فارس	O13
۰۰۰۰۷	۲	۰۰۰۳۵	تبدیل روستاهای مستعد و دارای تواناییهای رشد و استقرار فعالیتهای روستا-شهر و ایجاد و تقویت زیرساختهای شهری در آنها (هشت روستا در استان دارای جمعیت بالای پنج هزار نفر هستند)	O14
۰۰۱۱۱	۳	۰۰۰۳۷	توجه به ظرفیتهای شهرستانها و مناطق مختلف به منظور توسعه متعادل فضایی استان	O15
تهدید				
۰۰۰۶۸	۲	۰۰۰۳۴	ضعف وجود صنایع تبدیلی در استان	T1
۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	تمایل بالای شهروندان به مهاجرت به سایر نقاط استان بویژه در بین جوانان و تشدید روند مهاجرت به شهر	T2
۰۰۱۰۵	۳	۰۰۰۳۵	کمبود تأسیسات اقامتی برای گردشگری و امکانات فراغتی برای بهره‌مندی از جاذبه‌های تاریخی، طبیعی و فرهنگی استان	T3
۰۰۰۶۸	۲	۰۰۰۳۴	عدم توجه به حریم ساحل	T4
۰۰۰۶۴	۲	۰۰۰۳۲	آلودگی محیط‌زیستی صنایع در نزدیک مناطق ساحلی	T5
۰۰۰۳۱	۱	۰۰۰۳۱	امکان پدید آمدن ریزگردها در استان	T6
۰۰۰۰۶	۲	۰۰۰۳۰	خطر آلودگی آب رودخانه ناشی از تخلیه فاضلاب روستایی	T7
۰۰۰۶۳	۲	۰۰۰۳۴	خطرات بروز خشکسالی و آغاز اثرات تغییر اقلیم بر منابع آب	T8
۰۰۱۰۸	۳	۰۰۰۳۶	احتمال نابودی زیستگاه‌های حساس بر اثر تخریب و آلودگی	T9
۰۰۰۶۶	۲	۰۰۰۳۳	احتمال بوجود آمدن پدیده بیابان‌زایی در استان	T10
۰۰۰۲۸	۱	۰۰۰۲۸	قرارگیری استان در پهنه خطر بالای زلزله	T11
۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	گسل‌های مهم استان و احتمال خطر بدلیل قرارگیری نقاط سکونتگاهی در محدوده آنها (مانند گسل میناب با طول تقریبی ۲۵۰ کیلومتر)	T12
۰۰۰۸۴	۳	۰۰۰۲۸	شوری آب که در نهایت تهدیدی برای کشاورزی محسوب میگردد	T13
۰۰۰۰۵	۲	۰۰۰۲۵	بروز پدیده فرونشست در نواحی با بستر آهکی و کارستی یا در نواحی برداشت بیش از حد مجاز آبهای زیرزمینی	T14
۰۰۰۰۷	۲	۰۰۰۳۵	قرارگیری استان در محدوده مناطق با خطر سیلاب، بویژه بارندگیهای موسمی	T15
۲۰۵۳		۱	جمع	

ماتریس داخلی و خارجی (IE)

پس از بررسی عوامل داخلی و بیرونی، برای تعیین موقعیت راهبردی نوبت به تشکیل ماتریس عوامل داخلی و خارجی می‌رسد. به همین منظور به ترسیم ماتریس برای شناسایی موقعیت راهبرد استان هرمزگان پرداخته شد.

با توجه به ماتریس موقعیت راهبرد در استان هرمزگان به اینصورت قابل تفسیر است:

راهبرد در موقعیت تهاجمی قرار گرفته است. در این بخش باید با استفاده از نقاط قوت موجود از فرصتها، بهره‌برداری لازم را انجام داد.

ماتریس تهدیدات، فرصتها، نقاط ضعف و نقاط قوت (TOWS)

۱. بهره‌گیری از جاذبه‌های طبیعی- تاریخی بمنظور جذب گردشگران داخلی و خارجی
۲. بکارگیری و افزایش بهره‌برداری از منابع معدنی و فرآوری محصولات معدنی
۳. تقویت کارکرد تجارت داخلی و خارجی و بازاریابی کالای صادراتی استان و کشور
۴. بهره‌برداری از تمام ظرفیتهای اراضی حاصلخیز کشاورزی با تأمین آب از طریق تکنولوژی آب شیرین‌کنها
۵. توجه به قابلیت استان و محور ساحلی به منظور تأمین و بهره‌برداری از انرژی پاک (خورشید، باد، امواج و...)
۶. بهره‌گیری از منابع و ظرفیتهای مختلف کشاورزی، معدنی و ساحلی بمنظور توسعه متعادل و متوازن در سطح استان

ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی (QSPM)

جدول شماره ۴: ماتریس کمی برنامه‌ریزی راهبردی استان هرمزگان (QSPM) (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶)

ردیف	نقاط قوت	وزن	SO1		SO2		SO3		SO4		SO5		SO6	
			TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS	TAS	AS
S1	نرخ بالای جمعیت در حال تحصیل در بین جمعیت غیرفعال اقتصادی (۲۱۰٪)	۰۰۰۱۷	۰۰۰۱۷	۱	۰۰۰۱۷	۱	۰۰۰۱۷	۱	۰۰۰۱۷	۱	۰۰۰۱۷	۱	۰۰۰۱۷	۱
S2	نرخ بالای متقاضیان درخواست کار به تعداد ۷۸۲۲ نفر که حدوداً ۳٪ جمعیت فعال و ۱۰۰٪ جمعیت بیکار را شامل میشود.	۰۰۰۲۱	۰۰۰۴۲	۲	۰۰۰۴۲	۱	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	۱
S3	نرخ بالای جمعیت در سن فعالیت (۱۵ تا ۶۴ سال) حدود ۲۹٪ از جمعیت کل را شامل میشود.	۰۰۰۲۴	۰۰۰۴۸	۲	۰۰۰۴۸	۱	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	۱
S4	تراکم پایین جمعیت در استان ۴۰۰۹ نفر در هر کیلومتر مربع	۰۰۰۲۱	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	۱
S5	بهره‌مند از جاذبه‌های طبیعی، تاریخی و فرهنگی بعنوان قابلیت توسعه فعالیت‌های گردشگری	۰۰۰۲۳	۰۰۰۹۲	۴	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۲
S6	وجود منابع غنی معدنی در استان که ۳۴ نوع ماده معدنی در استان شناسایی شده (سنگهای تزئینی مرمریت و چینی و آهن، منگنز و مس، فلزات پایه و گاهی طلادار، خاک سرخ و زرد)	۰۰۰۲۷	۰۰۰۲۷	۱	۰۱۰۸	۴	۰۰۰۵۴	۲	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۵۴	۲
S7	منابع مواد اولیه سیمان، آجر و سفال و گچ در رخصاره‌های آهکی و ماری تخییری زاگرس	۰۰۰۲۴	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۷۲	۳	۰۰۰۴۸	۲	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۴۸	۲
S8	وجود منابع غنی نفت و گاز در استان جهت اشتغال‌زایی (میدان نفتی رسالت، رشادت، میدان گازی سرخون)	۰۰۰۲۶	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۵۲	۲	۰۰۰۵۲	۲	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱
S9	قرارگیری در موقعیت ساحلی و برقراری ارتباط با دیگر کشورها	۰۰۰۲۴	۰۰۰۷۲	۳	۰۰۰۴۸	۲	۰۰۰۹۶	۴	۰۰۰۴۸	۲	۰۰۰۴۸	۲	۰۰۰۴۸	۲

S10	وجود مناطق آزاد و ویژه سرمایه‌گذاری کیش و قشم	۰۰۰۲۳	۲	۰۰۰۴۶	۱	۰۰۰۲۳	۳	۰۰۰۶۹	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱
S11	وجود معادن مختلف جهت جذب نیروی کار فعال استان (۳۱۵ معدن)	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۴	۰۰۱۰۸	۱	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۲
S12	موقعیت مناسب جغرافیایی در جنوب کشور و استقرار در محور حمل و نقل ریلی کشور	۰۰۰۲۶	۲	۰۰۰۵۲	۲	۰۰۰۵۲	۴	۰۰۱۰۴	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱
S13	اشتغال در بخش صید و صیادی در استان (حدوداً ۲۸ هزار نفر در استان)	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۲	۰۰۰۴۶	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱
S14	قطب تولید آلومینیم کشور و رتبه اول در کشور	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	۳	۰۰۰۷۲	۲	۰۰۰۴۸	۱	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	۱
S15	قطب تولید فولاد و یکی از سه قطب در کشور	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	۳	۰۰۰۷۲	۲	۰۰۰۴۸	۱	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	۱
S16	قرارگیری در کنار نوار ساحلی عمان و خلیج فارس بطول تقریبی ۹۰۰ کیلومتر	۰۰۰۲۵	۲	۰۰۰۵	۱	۰۰۰۲۵	۴	۰۰۱	۳	۰۰۰۷۵	۴	۰۰۱	۳	۰۰۰۷۵	۳
S17	وجود ارتفاعات کوه گنو که در فاصله بیست کیلومتری شمال شهر بندرعباس قرار گرفته که از ارتفاع کوه سطح شهر، دریا، جزیره قشم، لارک و هرمز جلوه ویژه‌ای دارد.	۰۰۰۲۶	۴	۰۰۱۰۴	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱
S18	رودخانه میناب که مهمترین و بزرگترین منبع سطحی استان محسوب میگردد که سد استقلال بر روی آن احداث شده علاوه بر آبیاری حدود ده هزار هکتار باغات و مزارع، آب شرب بندرعباس را تأمین میکند.	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۳	۰۰۰۸۱	۲	۰۰۰۵۴	۱	۰۰۰۲۷	۱
S19	وجود ۳۷ دشت اصلی با مساحت ۹۶۸۷ کیلومتر مربع و تعداد بیشتری از دشتهای کوچک و پراکنده که مراکز اصلی کشاورزی در آنها واقع شده است.	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	۴	۰۰۱	۲	۰۰۰۵	۳	۰۰۰۷۵	۳
S20	مناطق تحت حفاظت محیط‌زیست استان که قابلیت جذب گردشگر را دارد (۲۶ منطقه) شامل پارکهای جنگلی، پناهگاه حیات وحش و منطقه شکار ممنوع است.	۰۰۰۲۵	۴	۰۰۱	۱	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	۲	۰۰۰۵	۲
S21	وجود فرودگاه مختلف در سطح استان و شهرستانها (۱۳ فرودگاه) که بیشترین فرودگاه را در بین استانهای کشور دارد.	۰۰۰۲۴	۲	۰۰۰۴۸	۱	۰۰۰۲۴	۳	۰۰۰۷۲	۱	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	۱
S22	بنادر مختلف که در صادرات و واردات کشور نقش مهمی دارند (بندر شهید رجایی و بندر شهید باهنر)	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۲	۰۰۰۵۴	۴	۰۰۱۰۸	۱	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۱
S23	وجود جزایر مختلف	۰۰۰۲۶	۴	۰۰۱۰۴	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۲	۰۰۰۵۲	۱	۰۰۰۲۶	۱
نقاط ضعف															
W1	نرخ بالای جمعیت غیرفعال در استان که حدود ۶۲.۴٪ جمعیت بالای ده سال غیرفعال اقتصادی هستند.	۰۰۰۱۸	۱	۰۰۰۱۸	۱	۰۰۰۱۸	۱	۰۰۰۱۸	۱	۰۰۰۱۸	۱	۰۰۰۱۸	۱	۰۰۰۱۸	۱
W2	بیکاری ۱۵.۳٪ جمعیت فعال	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱
W3	بیکاری ۱۶.۹٪ در بین جمعیت فعال روستایی در صورتی که نرخ بیکاری در بین جمعیت شهر ۱۲.۸٪ است.	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱
W4	نرخ بالای بعد خانوار در استان که برابر با ۴ نفر نسبت به بعد خانوار ۳.۵ نفر کشور	۰۰۰۱۷	۱	۰۰۰۱۷	۱	۰۰۰۱۷	۱	۰۰۰۱۷	۱	۰۰۰۱۷	۱	۰۰۰۱۷	۱	۰۰۰۱۷	۱
W5	نسبت بالای آبادیهای خالی از سکنه که ۲۳.۳٪ از روستاها خالی از سکنه بوده (تعداد آبادی ۲۲۵۷ و آبادی خالی از سکنه ۵۲۵ روستا میباشد) بویژه در شرق استان	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۱	۰۰۰۲۷	۳
W6	عدم تعادل فضایی توسعه اقتصادی-اجتماعی در نیمه شرقی استان	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۲	۰۰۰۵۲	۱	۰۰۰۲۶	۴	۰۰۱۰۴	۴

۰۰۰۴۸	۲	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	۱	۰۰۰۲۴	تمایل بالای شهروندان به مهاجرت به سایر نقاط استان بویژه در بین جوانان و تشدید روند مهاجرت به شهر	W7
۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۶۳	۳	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	عدم وجود بانک اطلاعاتی معدن	W8
۰۰۰۲۲	۱	۰۰۰۲۲	۱	۰۰۰۲۲	۱	۰۰۰۲۲	۱	۰۰۰۶۶	۳	۰۰۰۲۲	۱	۰۰۰۲۲	غیرفعال بودن تعداد زیادی معدن در استان (۲۸ معدن)	W9
۰۰۰۴۶	۲	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	توزیع ناهماهنگ فعالیت‌های صنعتی در مناطق مختلف استان و عدم پیوند میان فعالیت‌های صنعتی با دیگر بخش‌های اقتصادی	W10
۰۰۰۶۳	۳	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۴۲	۲	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	تمرکز صنایع مرتبط با نفت و گاز و کشتیرانی در شهر بندرعباس	W11
۰۰۰۴۶	۲	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	فقدان ارتباط بین قطب‌های اصلی توسعه و مناطق کمتر توسعه یافته	W12
۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۴۲	۲	۰۰۰۸۴	۴	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	۱	۰۰۰۲۱	رودخانه‌ها اغلب فصلی یا آب آنها شور بوده و در نتیجه فاقد ارزش کاربردی در کشاورزی، شرب و صنعت میباشند.	W13
۰۰۰۲۲	۱	۰۰۰۲۲	۱	۰۰۰۲۲	۱	۰۰۰۲۲	۱	۰۰۰۲۲	۱	۰۰۰۴۴	۲	۰۰۰۲۲	وجود ۷۰ گنبد نمکی بزرگ و کوچک در سراسر استان و با تراکم بیشتر در غرب استان	W14
۰۰۰۷۵	۳	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۱	۴	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	از پهنه یک میلیون هکتاری دشتها (حدود ۱۵٪ وسعت استان) فقط ۱۳ تا ۱۵ درصد آن زیر کشت محصولات قرار دارد.	W15
۰۰۰۲۲	۱	۰۰۰۲۲	۱	۰۰۰۶۶	۳	۰۰۰۲۲	۱	۰۰۰۲۲	۱	۰۰۰۲۲	۱	۰۰۰۲۲	درجه بالای فرسایش در خاک استان	W16
۰۰۰۷۸	۳	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۵۲	۲	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۵۲	۲	۰۰۰۲۶	ضعف در راه‌های ارتباطی بخصوص آژادراه و راه‌های روستایی	W17
۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۱۰۴	۴	۰۰۰۲۶	کمبود امکانات و خدمات در زمینه توسعه گردشگری مانند هتلها و اقامتگاه‌ها	W18
۰۰۰۵	۲	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۵	۲	۰۰۰۲۵	عدم وجود مدیریت یکپارچه جهت توسعه متوازن و متعادل در سطح استان در بین شهرها	W19
فرصت														
۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۱۴۴	۴	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۷۲	۲	۰۰۰۳۶	امکان سرمایه‌گذاری در توسعه شبکه حمل و نقل استان بواسطه قرارگیری استان در مسیر شبکه راه ارتباطی دریایی	O1
۰۰۰۳۷	۱	۰۰۰۷۴	۲	۰۰۰۳۷	۱	۰۰۱۱۱	۳	۰۰۰۷۴	۲	۰۰۰۷۴	۲	۰۰۰۳۷	وجود مرز مشترک با کشورهای ساحلی عرب و فرصتهای سرمایه‌گذاری برای استان را فراهم میکند.	O2
۰۰۰۷۴	۲	۰۰۰۳۷	۱	۰۰۰۳۷	۱	۰۰۰۷۴	۲	۰۰۰۳۷	۱	۰۰۱۴۸	۴	۰۰۰۳۷	ظرفیت سواحل و جزایر استان و امکان سرمایه‌گذاری برای جذب گردشگران	O3
۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۱۰۸	۳	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	ظرفیت بالای استان در سرمایه‌گذاری در حوزه‌های صنایع مرتبط با کشتیرانی، نفت و گاز	O4
۰۰۰۷	۲	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۱۴	۴	۰۰۱۰۵	۳	۰۰۱۰۵	۳	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	امکان صادرات محصولات کشاورزی و معدنی به کشورهای حوزه خلیج فارس	O5
۰۰۰۷	۲	۰۰۱۰۵	۳	۰۰۱۴	۴	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	امکان استفاده از منابع آبی برای توسعه کشاورزی، صنایع و آشامیدنی (مجاورت با دریا)	O6
۰۰۰۷	۲	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۷	۲	۰۰۱۴	۴	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	امکان توسعه صنایع مرتبط با منابع معدنی استان بمنظور فرآوری آن	O7
۰۰۰۳۷	۱	۰۰۰۳۷	۱	۰۰۰۷۴	۲	۰۰۰۳۷	۱	۰۰۰۳۷	۱	۰۰۱۴۸	۴	۰۰۰۳۷	امکان توسعه صنعت گردشگری یکپارچه طبیعی، تاریخی، ورزشی، فرهنگی و ساحلی	O8
۰۰۰۷۲	۲	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۷۲	۲	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	امکان توسعه و گسترش فعالیت‌های مربوط به پرورش آبزیان	O9
۰۰۰۶۸	۲	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۶۸	۲	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	ایجاد و تقویت مناطق ویژه اقتصادی متناسب با استراتژی سازماندهی فضا	O10

۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۱۰۸	۳	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	پایگاه صنعتی کشور (بدلیل موقعیت در زمینه حمل و نقل، مقررات صادرات و واردات و همچنین مناطق ویژه اقتصادی و آزاد تجاری)	O11
۰۰۰۳۸	۱	۰۰۱۵۲	۴	۰۰۰۷۶	۲	۰۰۰۳۸	۱	۰۰۰۳۸	۱	۰۰۰۳۸	۱	۰۰۰۳۸	امکان بهره‌برداری از انرژی پاک و ارزان مانند باد، امواج و خورشید	O12
۰۰۰۳۲	۱	۰۰۰۳۲	۱	۰۰۰۳۲	۱	۰۰۰۳۲	۱	۰۰۰۳۲	۱	۰۰۰۹۶	۳	۰۰۰۳۲	تقویت امکانات بهداشتی درمانی جهت جذب گردشگر درمانی از کشورهای حوزه اطراف خلیج فارس	O13
۰۰۱۰۵	۳	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۰۷	۲	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۰۷	۲	۰۰۰۳۵	تبدیل روستاهای مستعد و دارای توانایی‌های رشد و استقرار فعالیتهای روستا-شهر و ایجاد و تقویت زیرساختهای شهری در آنها (هشت روستا در استان دارای جمعیت بالای پنج هزار نفر هستند).	O14
۰۰۱۴۸	۴	۰۰۰۷۴	۲	۰۰۰۷۴	۲	۰۰۰۳۷	۱	۰۰۰۷۴	۲	۰۰۰۷۴	۲	۰۰۰۳۷	توجه به ظرفیتهای شهرستانها و مناطق مختلف بمنظور توسعه متعادل فضایی استان	O15
تهدید														
۰۰۰۶۸	۲	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۶۸	۲	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	ضعف وجود صنایع تبدیلی در استان	T1
۰۰۰۵۲	۲	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	۱	۰۰۰۲۶	تمایل بالای شهروندان به مهاجرت به سایر نقاط استان بویژه در بین جوانان و تشدید روند مهاجرت به شهر	T2
۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۱۴	۴	۰۰۰۳۵	کمبود تأسیسات اقامتی برای گردشگری و امکانات فراغتی برای بهره‌مندی از جاذبه‌های تاریخی، طبیعی و فرهنگی استان	T3
۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	عدم توجه به حریم ساحل	T4
۰۰۰۳۲	۱	۰۰۰۳۲	۱	۰۰۰۳۲	۱	۰۰۰۳۲	۱	۰۰۰۳۲	۱	۰۰۰۳۲	۱	۰۰۰۳۲	آلودگی محیط‌زیستی صنایع در نزدیک مناطق ساحلی	T5
۰۰۰۳۱	۱	۰۰۰۳۱	۱	۰۰۰۳۱	۱	۰۰۰۳۱	۱	۰۰۰۳۱	۱	۰۰۰۳۱	۱	۰۰۰۳۱	امکان پدید آمدن ریزگردها در استان	T6
۰۰۰۳۰	۱	۰۰۰۰۳	۱	۰۰۰۰۹	۳	۰۰۰۰۹	۱	۰۰۰۳۰	۱	۰۰۰۳۰	۱	۰۰۰۳۰	خطر آلودگی آب رودخانه ناشی از تخلیه فاضلاب روستایی	T7
۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	۱	۰۰۰۳۴	خطرات بروز خشکسالی و آغاز اثرات تغییر اقلیم بر منابع آب	T8
۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۳۶	۱	۰۰۰۷۲	۲	۰۰۰۳۶	احتمال نابودی زیستگاه‌های حساس بر اثر تخریب و آلودگی	T9
۰۰۰۳۳	۱	۰۰۰۳۳	۱	۰۰۰۳۳	۱	۰۰۰۳۳	۱	۰۰۰۳۳	۱	۰۰۰۳۳	۱	۰۰۰۳۳	احتمال بوجود آمدن پدیده بیابان‌زایی در استان	T10
۰۰۰۲۸	۱	۰۰۰۲۸	۱	۰۰۰۲۸	۱	۰۰۰۲۸	۱	۰۰۰۲۸	۱	۰۰۰۲۸	۱	۰۰۰۲۸	قرارگیری استان در پهنه خطر بالای زلزله	T11
۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	۱	۰۰۰۲۳	گسلهای مهم استان و احتمال خطر بدلیل قرارگیری نقاط سکونتگاهی در محدوده آنها (مانند گسل میناب با طول تقریبی ۲۵۰ کیلومتر)	T12
۰۰۰۸۴	۳	۰۰۰۲۸	۱	۰۰۰۸۴	۳	۰۰۰۲۸	۱	۰۰۰۲۸	۱	۰۰۰۲۸	۱	۰۰۰۲۸	شوری آب که در نهایت تهدیدی برای کشاورزی محسوب میگردد.	T13
۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	۱	۰۰۰۲۵	بروز پدیده فرونشست در نواحی با بستر آهکی و کارستی یا در نواحی برداشت بیش از حد مجاز آبهای زیرزمینی	T14
۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	۱	۰۰۰۳۵	قرارگیری استان در محدوده مناطق با خطر سیلاب بویژه بارندگیهای موسمی	T15
۳۰۱۳		۲۰۴۶		۲۰۹۲		۳۰۰۹		۲۰۸۲		۳۰۲۱			جمع	

جدول شماره ۵: اولویت راهبرد مناسب با موقعیت تهاجمی استان هرمزگان (SO) (منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۶)

اولویت	نمره نهایی راهبرد	راهبرد کلی	ردیف
اول	۳,۲۱	بهره‌گیری از جاذبه‌های طبیعی- تاریخی بمنظور جذب گردشگران داخلی و خارجی که موجب فراهم نمودن اشتغال پایدار	SO1
دوم	۲,۱۳	بهره‌گیری از منابع و ظرفیتهای مختلف کشاورزی، معدنی و ساحلی بمنظور توسعه متعادل و متوازن در سطح استان	SO6
سوم	۳,۰۹	تقویت کارکرد تجارت داخلی و خارجی و بازاریابی کالای صادراتی استان و کشور	SO3
چهارم	۲,۹۲	بهره‌برداری از تمام ظرفیتهای اراضی حاصلخیز کشاورزی با تأمین آب از طریق تکنولوژی آب شیرین‌کنها	SO4
پنجم	۲,۸۲	بکارگیری و افزایش بهره‌برداری از منابع معدنی و فرآوری محصولات معدنی	SO2
ششم	۲,۴۶	توجه به قابلیت استان و محور ساحلی بمنظور تأمین و بهره‌برداری از انرژی پاک (خورشید، باد، امواج و ...)	SO5

نتیجه‌گیری

ارتقاء کمی و کیفی سطح خدمات شهری و رفاهی و افزایش جاذبه برای مهاجرین شده و نیز موجب انگیزش اقتصاد سکونتگاه‌های پیرامون میگردد. از این گذشته، تمرکز در ساختار فضایی خدمات، فعالیت، سکونت و ... به ایجاد مناطق حاشیه‌یی بزرگ منجر میشود و توزیع پراکنده آنها سبب کوچکی نسبی حاشیه خواهد شد. پس از بررسی ساختار منطقه مورد مطالعه از نظر جمعیت و فعالیت، برای پیشنهاد ساختار فضایی مناسب جهت جذب و استقرار پایدار جمعیت، ساختار فضایی استان هرمزگان دارای حاشیه وسیع و توزیع غیرسلسله‌مراتبی و ابتدایی شهرها مبتنی بر شهر نخست است. همچنین بنا به خروجی مدل SWOT بمنظور چگونگی دستیابی به ساختار فضایی متعادل، لزوم بکارگیری راهبرد آمایشی مناسب در جهت پیشنهاد ساختار فضایی مطلوب مورد تأکید است. راهبرد مناسب برای بهبود ساختار فضایی استان هرمزگان، استراتژی تشبیت پراکنده است. بر اساس رویکرد آمایشی هیلهورست با توجه به وضع موجود ساختار فضایی استان بمنظور توسعه متعادل، راهبرد تسبیط پراکنده که سرمایه‌گذارها در شهرهای سطح دو استان (شهرمیناب)، شهرهای سطح سه و شهرهایی که در مسیر راه ارتباطی اصلی قرار دارند، صورت میگیرد.

پیشنهادهات

- ضرورت ساماندهی وضع کنونی و تمرکززدایی در منطقه شهری بندرعباس
- ضرورت تعادل بخشی به فرآیند توسعه آبی در سرتاسر استان هرمزگان

استان هرمزگان در مجموع با چهار مشکل اساسی برای رسیدن به توسعه متوازن فضایی روبرو است:

۱. تمرکز شدید جمعیت، خدمات و سرمایه‌گذارها در شهر بندرعباس که موجب ناهمگونی فضایی و عقب‌افتادگی سایر مناطق، بخصوص روستاها شده است.
۲. وجود خلاء سکونتگاهی در نظام سلسله مراتب سکونتگاهی و عدم توجه به نقش شهر میانی در تعدیل نظام سکونتگاهی و ایجاد ارتباط با مراکز کوچک سکونتگاهی.
۳. ویژگی خاص محیطی استان بدلیل قرارگیری در مناطق کویری و گرم خشک که در نتیجه این عوامل، بخشی از مساحت استان غیرقابل استفاده برای سکونت است که از این جمله میتوان به اراضی سنگلاخی (۱۸٪ مساحت استان)، اراضی بدون پوشش، اراضی شور و نمکزار و اراضی ماسه‌یی اشاره نمود.
۴. ضعف خدمات‌رسانی به روستاها و عدم وجود ارتباط منطقی روستاها با سطوح بالاتر خود که در نتیجه بر روی کاهش جمعیت این نقاط و روند مهاجرت تأثیرگذار است.

برای اصلاح ساختار فضایی و دستیابی به ساختار متعادلتر توزیع جمعیت با توجه به تئوریهای مطرح در این تحقیق، راه‌حل مناسب، تقویت شهرهای میانی است. در واقع با تقویت شهرهای میانی، تبدیل الگوی مهاجرت از روستا به نخست‌شهر به الگوی مهاجرت متوازنتر جمعیت کمک میکند. تقویت شهرهای میانی با ایجاد تحرک در بخش صنعت موجب

- فرهودی، رحمت‌اله؛ زنگنه شهرکی، سعید؛ ساعد موچشی، رامین؛ «چگونگی توزیع فضایی جمعیت در نظام شهری ایران طی سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵»، مجله پژوهشهای جغرافیای انسانی، شماره ۶۸، ۱۳۸۸.

- فنی، زهره؛ شهرهای کوچک رویکردی در توسعه منطقه‌یی، تهران: انتشارات سازمان شهرداریهای کشور، ۱۳۸۲.

- کلانتری، محسن؛ یزدان پناه، کیومرث؛ نوری، سمیه؛ «تحلیل ساختار فضایی جمعیت سکونتگاه‌های شهری و روستایی (مطالعه موردی: استان زنجان)»، پژوهشهای جغرافیای برنامه‌ریزی شهری، دوره سوم، شماره دوم، تابستان ۱۳۹۴.

- مرصوسی، نفیسه؛ حکمت‌نیا، حسن؛ پورمحمدی، محمدرضا؛ نظم‌فر، حسین؛ «تحلیل استراتژیهای توسعه منطقه‌یی در آذربایجان شرقی»، پژوهشهای بوم‌شناسی شهری، سال اول، شماره دوم، ۱۳۸۹.

- هیلهورست، ژوزف؛ برنامه‌ریزی منطقه‌یی برداشت سیستمی، ترجمه سید غلامرضا شیرازیان، مرضیه صدیقی، سید ابوالقاسم حسینیون، تهران: سازمان برنامه و بودجه، چاپ اول، ۱۳۷۰.

منابع انگلیسی

- Georgios, T. & Nikolaos, R., Maritime spatial planning and spatial planning: Synergy issues and incompatibilities. Evidence from Crete island, Greece, *Ocean & Coastal Management*, 139, 33e41, 2017.

- Goncalves, J. & Ferreira, J.F., The planning of strategy: A contribution to the improvement of spatial planning, *Land Use Policy*, 45, 86-94, 2015.

- Hedegaard, C., spatial planning in Denmark, The publication can also be downloaded at the web site of the Agency for Spatial and Environmental Planning 2007 (www.blst.dk).

- Natarajan, J. Socio_spatial learning: A case study of community knowledge in participatory spatial planning, *Progress in Planning* 111, 1_23, 2017.

- Nichersu, I. & Iacoboa, C., Systematic Spatial Planning, *Theoretical and Empirical Researches in Urban Management*, 6(2) 2011.

- Peckiene, A. & Ustinovicus, L., Possibilities for Building Spatial Planning Using BIM Methodology, *Procedia Engineering*, 172, 851- 858, 2017.

- Spatial Planning in Denmark, by the Ministry of the Environment, Denmark, 2007.

- توجه به نظام مدیریت یکپارچه توسعه فضایی در منطقه - اصلاح شبکه فضایی سلسله‌مراتب سکونتگاهی و تقویت ارتباطات بین سکونتگاه‌های شهری و روستایی - تقویت راه ارتباطی و خدمات زیربنایی در محور غرب و شرق استان - منطقه‌بندی سرزمین در جهت بهره‌وری متناسب با توان و ظرفیتهای اکولوژیک - هماهنگی و پیوندهای محلی، استانی و ملی در امر برنامه‌ریزیها و سیاستهای توسعه - اقدام به مطالعه و تهیه برنامه آمایش سرزمین در سطح ملی

منابع فارسی

- تقوایی، مسعود؛ شفق، سیروس؛ قادری، محمدرضا؛ «بررسی عوامل مؤثر در تعادل بخشی به عرصه فضایی استان گیلان»، فصلنامه آمایش سرزمین، دوره هشتم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۹۵.

- حسینی کهنوج، سید رضا؛ حسینی شه‌پریان، نبی‌الله؛ نعمتی، مرتضی؛ «تحلیلی بر ساختار فضایی شاخصهای توسعه با تأکید بر نابرابری منطقه‌یی (نمونه موردی: استان خوزستان)»، فصلنامه نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال هفتم، شماره سوم، تابستان ۱۳۹۴.

- زالی، نادر؛ احمدی، حسن؛ «سازماندهی فضایی استان آذربایجان شرقی با رویکرد برنامه‌ریزی منطقه‌یی در افق چشم انداز»، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌یی، سال چهارم، شماره چهاردهم، تابستان ۱۳۹۳.

- سالنامه آماری استان هرمزگان، مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵.

- سرشماری عمومی نفوس و مسکن، مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵.

- سرگزی، زینب؛ محمدی، جمال؛ شهبازی، امیر حمزه؛ «تبیین راهبردهای آمایشی در مناطق کشاورزی قدیمی بر اساس رویکرد سیستمی هیلهورست (منطقه موردی: منطقه گیلان)»، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۳۳، زمستان ۱۳۹۲.

- سید فاطمی، سید مجید؛ حسین زاده دلیر، حسین؛ «بررسی و تحلیل نقش شهر جدید سهند در انتظام فضایی منطقه بزرگ شهری تبریز»، مجله مطالعات و پژوهشهای شهری و منطقه‌یی، سال دوم، شماره ششم، پاییز ۱۳۸۹.

- عزیزپور، فرهاد؛ شمسی، رقیه؛ «نقش عوامل محیطی در سازمان فضایی سکونتگاه‌های روستایی» (مطالعه موردی: دهستان لواسان کوچک)، فصلنامه اطلاعات جغرافیایی سپهر، دوره ۲۳، شماره ۸۹، ۱۳۹۳.

- فاضل، سوگل؛ بیک محمدی، حسن؛ «تحلیلی بر ساختار فضایی جمعیت در نظام شهری استان اصفهان طی سالهای ۱۳۳۵-۱۳۸۵»، فصلنامه آمایش محیط، شماره نوزدهم، ۱۳۹۱.